

45. BEPERKING VAN HET HUISHOUDELIJK AFVAL TOT EEN MINIMUM

1. Inleiding

Het zoveel mogelijk beperken van huishoudelijk afval vergt een aantal maatregelen om de hoeveelheid verbrand afval te verminderen. De acties om het huishoudelijk afval tot een minimum te beperken, beogen allemaal één zelfde doelstelling: minder afval! Deze doelstelling valt zelf weer uiteen in hiërarchisch geordende doelstellingen:

- minder afval produceren aan de bron (preventie aan de bron, hergebruik)
- minder afval overdragen aan de gemeenschap (thuiscomposter)
- minder afval verbranden (sorteren & recycleren).

Een in het afvalplan 98-2002 vermelde doelstelling bestaat erin het in 2002 geproduceerde afval met 10% te verminderen ten opzichte van de cijfers van 1995.

Sinds 1998 zijn tal van acties gevoerd om deze doelstelling te bereiken. Het programma om het afval tot een minimum te beperken, omvat aldus thematische sensibiliseringscampagnes, campagnes van buurtsensibilisering met veldanimators (het netwerk "afvalbeperking tot een minimum"), oproepen tot het indienen van projecten... Deze acties hebben tot doel de producten te identificeren die minder afval met zich meebrengen, ze te promoten bij de handelszaken en nieuwe aankoop- en gebruiksgedragingen in de hand te werken.

Preventie is een van de prioritaire krachtlijnen van het plan 98/2002. Daar wordt een aanzienlijk budget (jaarlijks bijna 1,12 miljoen €) voor uitgetrokken. Maar preventie blijkt moeilijk om op onafhankelijke wijze te meten. En gedragswijzigingen worden hoofdzakelijk op lange termijn gemeten.

2. Hoe de resultaten van de acties tot beperking van het afval tot een minimum meten?

De doelstelling van een vermindering met 10% is omvattend, en slaat niet op een specifieke afvalstroom, een specifiek afvaltype of een specifieke afvalbron; dat maakt het onmogelijk deze vermindering te evalueren met betrekking tot het huishoudelijk afval, gezien de bijzondere kenmerken van het afvalophaalsysteem in het Brusselse Gewest (ophaling van het huishoudelijk afval gekoppeld aan de ophaling van "gelijkgesteld afval", commerciële contracten die variëren in de tijd, verkoop van vrijgekomen verbrandingscapaciteit).

Gezien de evaluatiemoeilijkheden werden, om verder te kunnen gaan dan thematische resultaten, geleidelijk verschillende instrumenten ingevoerd om te trachten de resultaten van de verschillende acties te kwantificeren:

- proefprojecten
- gedragsenquêtes
- evaluatie van de campagnes

De doelstelling "-10%" is overigens opgesplitst in een aantal thematische indicatoren die de afvalbarometer vormen. Elke indicator van de barometer is gekoppeld aan een "vermijdbare" afvalhoeveelheid. De vooruitgang ten opzichte van de doelstellingen van het plan kan dus gedeeltelijk worden geëvalueerd.

2.1. De proefprojecten

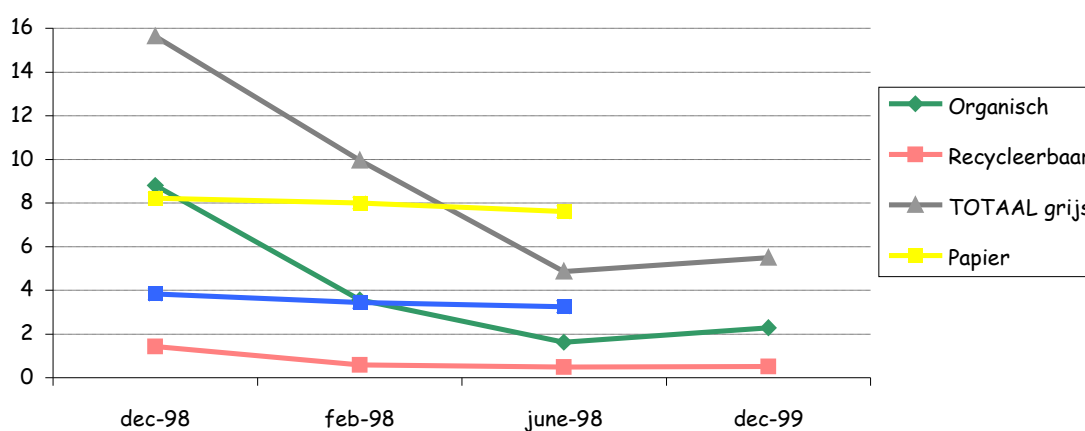
Dankzij verschillende "proefprojecten" konden kwantitatieve gegevens worden gemeten over de afvalvermindering van proeffamilies, proefgebouwen, proefscholen, een proefwijk...

2.1.1. Proefgezinnen op weg naar minder afval

In 1998 had een project onder leiding van Inter-Environnement Bruxelles in samenwerking met de Ligue des Familles en het Réseau Eco-Consommation, betrekking op de tijdsevolutie van het gedrag van 4 proefgezinnen in Sint-Agatha-Berchem die informatieavonden inzake afvalpreventie en thuiscomposteren hadden gevolgd. Deze 4 grondig gesensibiliseerde vrijwilligersgezinnen konden hun totale afval verminderen: in '99 bedroeg hun gemiddelde afvalproductie nog slechts 42% van de in '98 gemeten hoeveelheid, dit is een totale vermindering met 58% en een vermindering met 65% op de grijze zak in 1 jaar tijd, en dit dankzij compostering, een betere recyclage en preventie aan de bron, door bijvoorbeeld te kiezen voor leidingwater, voor grote verpakkingen, voor statiegeldverpakkingen, voor de veldfles...

Preventie geeft ook merkbaar resultaat voor de gele zak (papier: vermindering met 34%) en voor de blauwe zak (verpakkingen: vermindering met 15%).

Figuur 45.1: Evolutie van het gewicht van het ingezamelde afval (gemiddeld)

2.1.2. Een proefgebouw

In een gebouw van 25 appartementen in Elsene, waar een ecoteam in het gebouw aan sensibilisering deed, werd een radicale vermindering vastgesteld voor de grijze zak, tot **44%**, hoofdzakelijk dankzij het composteren van de organische fractie (composteren in wormenbak) (een project dat in 1999 werd geleid door Inter-Environnement Bruxelles).

2.1.3. Een proefwijk

In 2001 voerde de vzw "Eco-Action" acties inzake buurtsensibilisering in een hele wijk, in Sint-Lambrechts-Woluwe (in totaal 470 huizen). Bij het wegen van de vuilnisbakken kon een onderscheid worden gemaakt tussen de inwoners die gesensibiliseerd konden worden tijdens het project, die dus een grondig contact hadden gehad met de animators, en de niet-gesensibiliseerden, en zij die niet hadden kunnen worden aangesproken. Kijken we naar de evolutie van het gewicht van de grijze zak bij al deze gezinnen, dan stellen we vast dat de gesensibiliseerde gezinnen tijdens de drie sensibilisatiemaanden **10% minder** afval hebben geproduceerd dan de niet-gesensibiliseerde gezinnen! Dat is grotendeels te danken aan compostering en de aanbreng van groen afval.

2.2. Gedragsenquêtes en evaluatie van de campagnes

In '99, 2000 en 2001 werden grootscheepse enquêtes gehouden. Dankzij deze enquêtes kan worden uitgemaakt welke belemmeringen of stimulansen er bestaan om de preventieadviezen uit te voeren. Deze elementen geven tegelijk een beter inzicht in de gedragingen en reiken elementen aan om de resultaten te evalueren (wijzigingen in het aankoopgedrag bijvoorbeeld).

De resultaten van deze enquêtes worden voorgesteld in de onderstaande barometer en in de fiche "van

afvalpreventie tot duurzame consumptie".

De gedragsenquêtes hebben hun beperkingen: vaak valt een groot verschil vast te stellen tussen woorden en daden.

Hier volgt een illustratie met de antireclamesticker:

- wat een proefwijk betreft (Watermaal-Bosvoorde):

Tabel 45.2: Gebruik van de antireclamesticker (proefwijk)

	% van de mensen die beweren de anti-reclamesticker te hebben aangebracht	% van de mensen die de anti-reclamesticker hebben aangebracht (telling)
Tijd 1	18%	8%
Tijd 2	34%	15%

- op het niveau van het Brusselse Gewest

Tabel 45.3: Gebruik van de antireclamesticker (BHG)

	okt-98	okt-99	june-00	okt-00	june-00	okt-01
Telling van de postbussen						
Gewest (telling van de post)	-	-	6.7%	-	11%	-
Enquêtes						
Gewest	5%*	17%**	-	17%**	-	19%**

*bron: enquête bij de distributiemaatschappijen

** bron: enquêtes Sonecom 1999, 2000 en 2001, resultaten gewogen volgens het profiel van de bevolking.

Daarom wordt elke sensibilisatiecampagne ook geëvalueerd, volgens thema, in samenwerking met de distributie (voor de campagne wegwerpzakjes aan de kassa - zie fiche beperking van afval tot een minimum in handelszaken), door enquêtes en door aankoop van marketinggegevens (wasproducten - zie fiche beperking van afval tot een minimum in handelszaken), door telling en weging (antireclamesticker)... of door notoriteitsenquête.

3.De afvalbarometer

De Brusselse barometer van het huishoudelijk afval is een instrument om na te denken over het eigenlijke begrip preventie. De barometer houdt het streven in naar bewustmaking van het feit dat preventie niet alleen een kwestie is van gewicht. Dat achter de afvalproductie vragen schuilgaan inzake consumptiekeuze, marktendensen, duurzame levenswijzen en zelfs rechtvaardige verdeling van de hulpmiddelen. Uitgaande van het belang van de consumptiekeuzes willen de indicatoren van de barometer concrete en sprekende aanwijzingen zijn in verband met acties waarmee eenieder zijn steentje kan bijdragen. De gedragspatronen, vertaald in vermijdbare afvalhoeveelheid, maken het dan mogelijk uit te leggen hoe we kunnen komen tot 10% gewichtspreventie. De barometer telt 13 indicatoren, waarvan er 9 te maken hebben met "minder afval".

Tabel 45.4: Evolutie van de indicatoren van de afvalbarometer

	Indicatoren	Waar zitten we?						Doelstelling 2002
		12/98	06/99	12/99	06/00	12/00	12/01	
			9		0			
Sensibiliser	Aantal abonnees voor de krant "Het kan met minder afval"	0	2800	5900	7683	10500	11300	15.000 abonnees
	Gezinnen die zich bewust zijn van de impact van hun aankopen op het leefmilieu	-	-	45%	-	50%	54%	80%
Prévenir à la source	Gezinnen die beweren de anti-reclamesticker te hebben	5.5%	15%	17%	-	17%	19%	40% => - 5 kg/inw/ja
	Gezinnen die geconcentreerde wasmiddelen kopen			23.6%	-	33.6%	26.3%	85% => - 1kg/inw/ja*
	Gezinnen die kiezen voor statiegeld bij de aankoop van	11.5%	-	12%	-	18.7%	-	25% => - 5 kg/inw/ja
	Gezinnen die nooit wegwerpbare	-	-	18.6%	-	20.4%	20.8%	40% => -1 kg/inw/ja
Réutiliser	Kwantiteit van het opgehaalde textiel om er het herbruikbare	2.3	2.7	2.7	2.4	2.5	2.1	5.4 kg/inw/ja
Composter	Aantal gezinnen dat zijn afval thuis composteert	-	-	-	-	6.5%	-	+2 % (?) => -1.5 kg/inw/ja
	Aantal compostmeesters in opleiding of al opgeleid	0	83	144	159	174	234	228

* het geval van geconcentreerde wasproducten en fleswater is exemplarisch voor kleine consumptiehandelingen die alles bij elkaar het afval kunnen helpen verminderen om bij te dragen tot de verwezenlijking van de -10%-doelstelling

4. De ecogedragsindex "minder afval"

Deze index werd gerealiseerd op basis van 9 "minder afval"-indicatoren van de afvalbarometer:

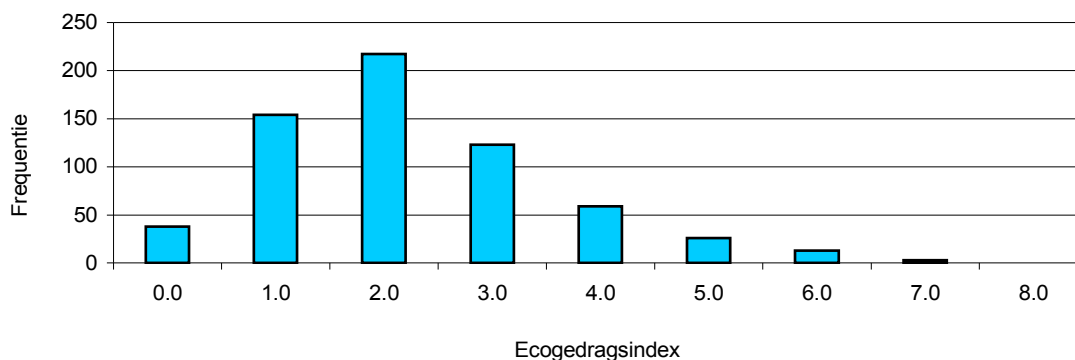
- abonnees op het krantje
- gezinnen die zich bewust zijn van de milieu-impact van hun aankopen
- gezinnen die verklaren de antireclamesticker te hebben aangebracht
- gezinnen die geconcentreerde wasmiddelen gebruiken
- gezinnen die de voorkeur geven aan statiegeld bij aankoop van flessenwater
- gezinnen die nooit wegwerpzakjes gebruiken aan de kassa
- deelneming aan inzameling van gedragen kleding
- gezinnen die hun afval thuis composteren
- kennis van de meester-composteerders

Op basis van een schaal van 0 tot 9 bedraagt het indexgemiddelde voor de Brusselse bevolking 2.15

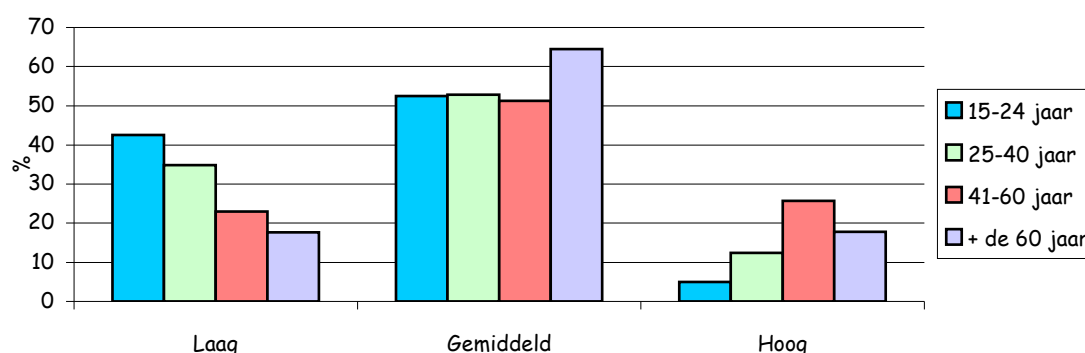
De index werd gegroepeerd in klassen:

- laag ecogedrag: 0 tot 1 -> 29%
- gemiddeld ecogedrag: 1,5 tot 3 -> 55%
- hoog ecogedrag: 3,5 tot 9 -> 16%

Figuur 45.5: Karakterisering van de ecogedragsindex "minder afval" - 1

Figuur 45.6: Karakterisering van de ecogedragsindex "minder afval" - 2

Deze index werd voor het eerst opgesteld in 2000 en is in 2001 stabiel gebleven.

De analyse is interessant: weinig mensen stellen geen enkel "afvalbeperkend" gebaar, de meerderheid stelt 2 gebaren, enkelen meer. De rol van de leeftijd is frappant: jongeren zijn het minst ecoconsument, 41-60-jarigen het meest. Ook de sociaal-professionele status speelt een rol: arbeiders en personen aan de haard vertonen vaker een gering ecogedrag; vrije beroepen evenals universitair zijn talrijker om zich ecologisch te gedragen. Ten slotte zijn ecogedragingen het sterkst vertegenwoordigd in eengezinswoningen en staat ecogedrag het zwakst in appartementsgebouwen.

5. Conclusie

Preventie door gedragswijzigingen is mogelijk. De resultaten van de proefprojecten bewijzen het. Maar over het geheel genomen kon geen enkel effect worden gemeten over het hele Gewest.

In 2 jaar van informatie en sensibilisering voor "minder afval" (half 98 - half 2000) konden tal van bemoedigende resultaten worden gemeten: het afvalbeperkend gedrag gaat met enkele percentages vooruit, de sensibilisering en bewustmaking van de mensen neemt toe. Maar onder meer op het punt van aankoopgedragswijzigingen vergt de verwezenlijking van de doelstellingen progressiviteit en dus tijd en herhaalde rappels. Het blijkt dat de meeste doelstellingen die voor 2002 - limietdatum die met rasse schreden nadert - waren vastgesteld, te ambitieus waren. De doelstellingen zouden met enkele jaren moeten worden uitgesteld om intussen via sensibilisering de nodige herhaalde rappels te doen totdat een duidelijke beweging van oordeelkundige consumenten de positieve tendens versnelt.

We vestigen er ook de aandacht op dat, los van het niet-geproduceerde afval, preventie, zelfs van een miniem tonnenwicht, een tienvoudig effect heeft qua gerealiseerde besparing van hulpbronnen.

Bronnen

1. SONECOM: ecogedragsenquêtes 1999, 2000, 2001

2. *DIMARSO: composteerenquête, 2001*
3. *Inter-Environnement Bruxelles: verslag van de proefprojecten "4 gezinnen" en "appartementsgebouw", 1999, 2000*
4. *Eco-Action: verslag van het proefproject "wijk", 2001*

Andere fiches in verband hiermee

Schriftje : Het Brussels Afval : gegevens voor het plan

- 1. Productie en samenstelling van huishoudelijk afval
- 44. Medewerking van de handelszaken aan de beperking van huishoudelijk afval
- 46. De afvalbeperking op school
- 47. Van afvalpreventie tot duurzame consumptie
- 48. Communicatiemiddelen voor afvalbeperking: effectiviteit en complementariteit
- 49. De gedecentraliseerde compostering

Auteur(s) van de fiche

VAN BAMBEKE Joelle